

ha hozzávesszük elméleti, gyakorlati nagy feladatait, — gondoskodjék tehát arról, hogy a közoktatásügy szervezetének és közigazgatásának elvei, módjai és egyéb más vele összefüggésben álló tanulmányok szintén elcádasassanak.¹ A közoktatás szervezetének, közigazgatásának és ezzel összeköttetésben lévő elvi kérdéseknek az egyetemen legyen tehát helye oly értelemben, hogy bizonyos, az egyetemet végző körök, akármely pályára lépnek, a hallgatásra kötelezőleg módot találjanak.

3. Mi, e társaság kebelében a magyar közoktatásügy szervezetének kérdését tűzzük ki a jövő évfolyamra közös tárgyalásra. Ha az Isten erőt ad, én is el fogom erről való gondolataimat mondani, hogy juttassuk dűlőre együttes munkássággal azt, ami nálunk irodalmi úton el nem érhető.

És ezzel megfeleleltem annak, ami kitűzött céloim volt!

Dixi et salvavi animam!

ADATOK AZ ÉSZAKAMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK FELSŐBB TANINTÉZETEINEK ISMERETÉHEZ.

I.

Adatoknak címeztem e sorokat, mert az amerikai University, College, technikai főiskola és egyéb felsőbb tanintézetek teljes ismeretése hosszas, helyben való részletes tanulmányozást, tárgyalása pedig vaskos kötetet igényelne. Sem a központban, sem az egyes államokban nincs olyan hatóság, mely teljes egyöntetűséget volna képes megteremteni; ha van némi hasonlóság az intézményekben, az vagy hagyományok folytán keletkezett, vagy azonos helyi körülményekből fejlődött ki. Valamennyi idevágó intézményre nézve kettőt lehet megállapítani: 1. az egyes intézetek bélsó szervezete egymástól nagyon eltérő, 2. az intézetek igyekeznek hozzásimulni a környező életnek követelményeihez.

Ha az amerikai University, College fejlődését vizsgáljuk, több korszakot különböztethetünk meg.² Eleinte teljesen az angol szellemnek hatása alatt állottak. A legrégebb College, a Havard College, (most Havard University) 1636-ban alapítottatott Cambridgeben (Mass)

¹ L. erre nézve a Magyar Pædagogia jelen évfolyamának 364. lapját.
Szerk.

² Forrásom: American Universities by Charles F. Thwing L. L. D. Reports of the Commissioner of Education. 1903. 293—317. l.

s eredetileg teljesen az angol cambridge-i egyetem sarja volt. Még a XVIII. évszáz elején is, midőn megalapították a Yale College-et, főfeladat volt: a keresztény protestáns vallást fentartani és istápolni, még pedig oly módon, hogy az egyetemi növendékek tudós orthodox papokká válhassanak. A Havard College-ben 1642—1656-ig hetvenkilencen graduáltattak, kikből 59 lett pap; még 1700-ban is a graduáltaknak fele része pap lett. Így volt ez Yale-ben, Princetonban. Első sorban tehát papokat neveltek a College-ek, és csak másodsorban neveltek egyébre. A tantárgyak a következők voltak: latin, görög, héber nyelv, retorika, filozófia, logika és némi arithmetika meg geometria.

Ez volt a kollegiumok szelleme egész az amerikai szabadságharcig. Anyagi támogatásukat is legnagyobbbrészt az anyaországtól, Angliától kapták; az amerikai gyarmatok férfiakat küldöttek a XVIII. évszáz folyamában Angliába, hogy ott pénzadományokat szerezzenek az amerikai iskolák számára. Ily célból még a XIX. évszázban is néhányan sikeresen fáradoztak Angliában.

Ismeretes, hogy az amerikai szabadságharc idejében nagy volt a franciák rokonszenve Amerika iránt. Ez a rokonszenv a küzdelmes idők lezajlása után megérezette hatását az amerikai felsőbb tanintézetekben, melyek akkor francia befolyás alá kerültek. Quesnay, a nevezetes nemzetgazdasági tudós unokája, abban fáradozott, hogy Richmondban oly intézetet alapítson, melyben a francia szellem jusson kifejezésre, s melynek fiókintézetei lettek volna Baltimoreban, Philadelphióban, New-Yorkban. A tanterv meglehetősen bő volt. Magába foglalta az idegen nyelveket, a matematikát, fizikát, asztronómiát, kémiát, anatómiával együtt a teljes természetrajzot, az építészetet, festészet, szobrászatot. A terv dugába dőlt, de még Jefferson is, a Virginia államegyetem alapítója, francia szellem befolyása alatt állott. Ugy látszik azonban, hogy ez a francia befolyás csak múló volt.

A XIX. évszáz második évtizede óta a német befolyás vált uralkodóvá. Sok jeles amerikai férfiú Németországban, kiváltképpen Göttingenben tanult. A német költői irodalom ismerete mindinkább tért foglalt Amerikában; a német befolyást hathatósan szilárdította meg két nevezetes német férfiú, ki Amerikában tanított: Dr. Follen Károly és Dr. Lieber Ferenc.

Általában a XIX. század folyamán az amerikai egyetemek dolgában két törekvés állapítható meg: egyik az, hogy a felekezeti intézeteknek világiasabb jelleget iparkodtak adni; a másik, hogy amikor sok helyütt ez igyekezet sikertelensége nyilvánvaló lett, világi felsőbb tanintézetek alapítására törekedett a társadalom, mely törekvést földadományaival hathatósan támogatta a Kongresszus. Az Egyesült-

Államok földterülete rengeteg nagy; a lakosság akkoriban aránylag még ritka volt. Elég gazdátlan földterület állott tehát adományozás céljából rendelkezésre. Tényleg 1862-ig 45 államban és territoriumban vagy 10 millió acre-t adományoztak ily módon. A múlt évszáz második felében azután sok állam u. n. állami egyetemet (State University) alapított, úgy hogy most kevés azon amerikai állam, melynek ne volna legalább egy ú. n. State University vagy College nevű főiskolája. Jelenleg körülbelül 850 tanintézet van, mely magát University-nek vagy College-nek címezi.

A következőknek megértésére csak röviden említtem meg, hogy az Egyesült-Államokban az iskolák fokozata nagyjában ez: 1. Elementary schools (8 év), 2. High schools vagy Academies (4 év), 3. College, University (4 év). Sok tekintetben még függetlenek a felső szakiskolák, a Professional schools (theologia, jog, orvosi tan-szak). Ismétlem azonban, hogy ez a felosztás csak nagyjában állhat meg: az amerikai iskoláknak rendkívüli változatosságánál fogva szabatos osztályozást megejteni lehetetlenség.

Mintthogy minden egyes amerikai University és College belső szervezete annyira elüt a többiektől, a következőkben csak néhány átlagos, tipikus vonást sorolhatok fel. Azelőtt University-be vagy College-be *csak* fölvételi vizsgálat után lehetett bejutni, jó részben most is. A Michigan University azonban 1871-ben azt az újítást léptette életbe, hogy az elismert High school vagy Academy végzett növendékeit ilyen fölvételi vizsgálat nélkül is beiktatta. Ez az újítás azután megtetszett és most ezen «accrediting system» szerint sok középfokú tanintézet azon van, hogy tanterve és komoly tudományos munkája alapján egyes Universityk vagy Collegeek «accredited»-nek tekintsék. Így hatottak a felsőbb tanintézetek a középfokúakra.

Belépven a tanuló a felsőbb tanintézetbe, négy évet tölt el ott (az angol rendszerhez hasonlóan) mint freshman, sophomore, junior, senior. A megszabott tananyagon kívül, ha győzi, még szabadon választható tantárgyakat is tanulhat. A tanfolyam bevégezése és a sikeresen letett vizsgálatok után lesz az undergraduate-ből graduate vagy bachelor (baccalaureus). Magasabb fokok a magister és doctor. Van elég számos graduate, ki behatóbb (advanced) vizsgálódásait és tanulmányait mint postgraduate a Universityben vagy College-ben folytatja. Ezenfelül még megemlítenők a föltételes és speciális tanulók (conditioned and special students). Conditioned az, ki a fölvételi követelményeknek ugyan még nem felel meg, de a hiányt pótolni akarja; special, ki nem rendes tanuló, hanem szabad választás szerint különleges tanulmányokat akar folytatni. A tanulást és magaviséletet a felsőbb tanintézetek elég szigorúan ellenőrzik.

Ismeretes, hogy Amerikában a nők tömegesen járnak a felsőbb tanintézetekbe. Magasabb kiműveltetésök háromféle módon történik: vagy a férfakkal együtt járnak a felsőbb tanintézetekbe (coeducational) — ilyen tanintézetekben körülbelül 25% a nő —, vagy külön nőknek szánt tanintézetekbe járnak (pl. Vassar College, Bryn Mawr), vagy olyan tanintézetekbe, melyek lazán kapcsolódnak férfi-universityhez. Nők is számosan *tanítanak* a felsőbb tanintézetekben.

A tanulók száma intézetenként nagyon különböző. Az utolsó statisztikai adatok szerint 1000-nél több tanuló volt 57 intézetben, köztük 4000-nél több tanuló volt ezekben: University of Chicago, University of Illinois (Urbana), Harvard University, University of Michigan (Ann Arbor); a 4000-et nagyon megközelítette a University of Pennsylvania (Philadelphia).

Ami a tananyagot illeti, jellemző, hogy a Report of the Commissioner of Education a University, College és Technological school statisztikai adatait együttesen sorolja fel, míg a Professional school-ról (theologiai, jogi és mindennemű orvosi tudomány) más rovatban szól * *Negyvenféle* bachelor, master és doctor címet találtam összeállítva: európai ember tehát nagyon csalatkoznék, ha az amerikai felsőbb tanintézetekben olyan szigoruan elkülönített osztályozást és fakultásokat keresne, melyekhez nálunk hozzászókt. Az amerikai University és College sokoldalúságáról tanúságot tett a világiállítás St. Louisban, különösen az, hogy milyen tanszakokkal volt egy-egy intézet képviselve, például a Cornell-University (Ithaca N. Y.) a következő osztályokkal volt képviselve: a tulajdonképeni college departementen kívül: 1. College of mechanical engeneering, 2. College of civil engeneering, 3. Medical College in Ithaca and New-York, 4. Veterinary College, 5. Agricultural College, 6. College of architecture, 7. College of law, 8. Department of chemistry, 9. Department of physics, 10. Department of psychology, 11. Modern languages, 12. Ancient languages, 13. Neurology and physiology. Feltűnik e sorozatban, hogy a Universityvel gazdasági, technikai, állatorvosi szakosztályok vannak egybekapcsolva; továbbá, hogy sok szakma, mely minálunk a filozofiai fakultásnak alkotó része, külön osztályokba sorakozik.

A felsőbb tanintézetekben működő tanszemélyzet kvalitására vonatkozólag szintén a legnagyobb változatosságot találjuk; van ott rendes tanár, instructor, mester stb. Ennek következménye az, hogy egyes kiválóbb tanintézetekben a tanszemélyzet száma feltűnően nagy, szegényebb intézetekben feltűnően kicsiny. 1907/8-ban tanítottak a

* A Professional school-ról alább külön lesz szó.

Havard University-ben 580-an, a Cornell University-ben 548-an; 400-nál több tanító volt 4, 300-nál több 4, 200-nál több 10, 100-nál több 26 intézetben; de ezekkel szemben 128 oly intézet volt, melynek tanítói személyzete csak 11—20; 49 intézetben meg épen csak 1—10-en tanítottak!

A *rendes* tanároknak *átlagos* fizetése sokszor eléggé szerény. A Carnegie Foundation Reportja szerint a 40 State-University közül 5 egyetemen a fizetés 3000—3300 dollár, 22 egyetemen 2000—3000 dollár, 13 egyetemen 2000 dolláron alul van az. Legkevesebbet fizet a New Mexico University, t. i. 1525 dollárt.

Egyes tanintézetekben vannak ugyan szabályok a tanárok nyugdíjazására vonatkozólag, de ott is teljes fizetésének aránylag csak kicsiny százalékát kapja az illető nyugdíj fejében. Andrew Carnegie ezen akart segíteni és e célra előbb 10 millió, utóbb még 5 millió dollárt adományozott. Az alapítvány kezelésére bizottság (corporatio) alakult, melynek legnevezetesebb határozata az, hogy a nyugdíj ne legyen *kegydíj*, hanem, ha valamelyik tanár a föllállított követelményeknek megfelel, legyen *joga* a nyugdíjra. A bizottság egyuttal megállapította azon felsőbb tanintézeteknek sorát, melyeknek tanárai az alapítvány értelmében jogosultak a nyugdíjra. E sorozat évről-évre nagyobbodik. De hogy valamely tanintézet fölvétessék, a bizottság megköveteli, hogy az a tudományos munkásság bizonyos meghatározott magas fokát képes legyen föltüntetni. A Carnegie Foundation ekként közvetve a felsőbb tanintézetek fejlesztésére jelentékeny hatással volt már eddig is.

A felsőbb tanintézeteknek vagyona sok esetben elég nagy. Van 44 tanintézet, melynek vagyona több mint egy millió dollár, de sőt 5 tanintézetnek vagyona egyenkint a 10 millió dollárt meghaladja. A vagyon évenként sokszor tetemes adományokkal szaporodik. Az intézetek jövedelmeinek forrásai: a vagyon, alkalmilag iskolai adó, tanpénz, internátusi költségek és adományok magánosoktól. Egyes helyeken a jövedelem tetemes; 14 intézetnek jövedelme nagyobb mint egy millió dollár. Első helyen áll a University of Chicago 3.240,144 dollárral, közel áll hozzá a Havard University 2.838,400 dollárral. E sorban az utolsó a Syracus University 1.100,261 dollárral. E mellett a Report of the Commissioner of Education 1907/8. 27 intézetet tüntet fel, melyeknek nincsen 10,000 dollár jövedelmük; egy intézet 1900 dollárral szerepel!

Angliában bizottság alakult, mely az amerikai tanügy minden ágát a helyszínén tanulmányozta, e bizottság az ú. n. *Mosely Commission* Mídn e bizottság Rooseveltnél tisztelgett, ez úgy szólt: Míg a nevelés egymagában országot erőssé nem tehet, a nem-

zet, mely elhanyagolja nevelését, idő multával bizonyára elpusztul. Roosevelt evvel az amerikai népnek közvéleményét fejezte ki. Nagy összegű adományokat ajánlottak meg a nép nevelése céljából Leland Stanford, Vanderbilt, Carnegie, Rockefeller stb.

Az intézetek felszerelése taneszközökben mindenesetre sokszor kellő, de még fényesnek is mondható; megbízható adataim azonban csak a könyvtárakról vannak. Van 19 tanintézet több mint 100,000 kötetnyi könyvtárral; első helyen áll a Harvard University 815,000 kötettel; tekintélyes könyvtára van még a Yale Universitynek 500,000, a University of Chicagonak 473,000 és a Columbia Universitynek 420,000 kötettel. Őt intézetet találtam, melynek könyvtárában még ezer kötet sincsen; olyan intézet pedig, melynek könyvtára pár ezer kötetből áll, számos van.

Az egyetemek elhelyezését illetőleg a Carnegie Foundation III. Reportja ekképen szól: Az állami egyetemek és kollegiumok fejlődésében semmi sem szúrja inkább a szemet, mint az, hogy általában értéke szerint nem mérlegelték az egyetemhez vagy kollegiumhoz illő környezetet, midőn azokat alapították és fejlesztették. Mikor az alapítás törvényhozás útján történt, az intézeteknek helyét geográfiai vagy politikai tekintetből állapították meg, és azt a tényt egyáltalában tekintetbe nem vették, hogy ez nemcsak a nevelés céljának, hanem még az állam egész népe jóllétének kárára is válik. Sok esetben ezen intézeteket kis falvakban állították fel, az államnak földrajzi központjához közel- és tekintetbe nem vették, vajjon állítható-e az egyetem valamely nagy városban vagy közel hozzá, sem pedig azt, vajjon könnyen juthatni-e oda vagy sem. Például a Missouri és Illinois államoknak egyetemei, bárha mindakettő gazdag állam, nehezen megközelíthető falvakban vannak. Ha az egyik már eleve St. Louis valamely külvárosába helyzetetett volna el, a másik Chicago térszomszédságába, jobban gondoskodtak volna a nevelés és a közönség érdekeiről.

Talán a legszembeütőbb eseteknek egyike Colorado államban fordul elő. Denver Colorado legkiválóbb városa, egyuttal annak fővárosa és a forgalomnak központja. Világos, hogy ez volt a hely, hová az állami egyetemet kellett volna helyezni, tekintetbe véve az egész állam népének érdekét és a nevelés ügyét egyaránt. Ennek ellenére az állami intézetet három részre darabolták fel, melyeknek mindegyike kicsiny és nehezen hozzáférhető helyre került.

Ellenben bölcs előrelátással járt el néhány állam, midőn erejüket összpontosítva arra törekedtek, hogy nagy intézetet fejlesszenek és azt a nép és forgalom központjába helyezték. A University of Wisconsin Madison-ben — (az államnak fővárosa, egyuttal magas-

műveltségű szép város); a University of California Berkeley-ben San-Francisco tőzsomszédságában; a University of Minnesota Minneapoliban fényes példák, hogyan kell ezt a kérdést megoldani.

A művelődésre, finomabb szellemi életre és tudós emberekkel való társalgásra ilyen helyeken sokkal több alkalom kínálkozik. De sokszor kicsiny, félreeső helyeken a tudomány művelése egyáltalán lehetetlenné válik. Például a State University of Virginia Charlottesvillében van; e városnak valamivel több mint 6000 a lakossága; vajjon találnak-e ily helyen a leendő orvosok kellő klinikai tapasztalást, az igazán kérdéses.

II.

Hadd ejtsek még pár szót a *Professional schoolról*. Ezen az elnevezésen Amerikában a theologiai, jogi és mindennemű orvosi tanintézeteket értik. A theologiai tanintézetekről, tekintettel a vallásfelekezetek nagy számára, nem akarok szólni. Jogi tanintézet volt 1907/8. évben 108, összesen 1424 tanárral és 18,069 tanulóval. E jogi iskolák sokszor valamely egyetemnek alkotó részét (departement) teszik, sokszor csak lazán függnék az egyetemmel össze, sokszor pedig önálló szakiskolák. A tanulók eddigi könnyű fölvételét hovatovább megnehezítik. Egy tekintélyes amerikai főbíró a helyzetet e szavakkal világította meg: «Elmúlt az az idő, hogy valamely kiváló jogász, kinek széles praxisa volt, a tanulók egy csoportját irodájába fölvette és oktatta. Azelőtt ez lehetséges volt, most már nem. Következménye ennek az, hogy a jogi iskolák szükségessé válnak.» A tanítás vagy tankönyv fonálán történik, vagy szabad előadás alakjában, de leginkább olyan módon, hogy rendszeresen összeállított és bonyolultabb jogi eseteket tanár és tanuló kritikailag közösen megvitatnak, vagy hogy a tanulók jogi fogalmazványokat készítenek és ezeket töviről hegyire megbeszélnek; a tanítás tehát kiválóan gyakorlati. 18,069 tanuló közt 1907/8-ban csak 3836 volt graduate (bachelor). Egyes intézetekben a tanárok száma ugyan elég tekintélyes (pl. Chicago, Washington intézeteiben), de van intézet — pedig elég számos — mely csak 1—5 tanárt tud fölmutatni. Sok tanuló van Chicago 6 jogi tanintézeteiben együttvéve, t. i. 1669,* de általában véve az már ritkaság, ha valamely tanintézetben 500—600 a tanulók száma; az intézetek java részében a százon alul marad a létszám. A 108 tanintézet közül 5-ben a tanfolyam 4 éves, legtöbbszörre 2—3 évi, de találtam 3 intézetet 1 évi kurzussal. Ha valaki a tanfolyamot

* Budapesten egy intézetben több mint kétszer akkora a jogászok száma.

befejezte és kenyérkereső jogi pályára akar lépni, sok államban külön e célra kirendelt bizottság előtt vizsgálatot tesz; de vannak államok, melyek e dologgal nem törődnek.

Az orvosi szakoktatást már komolyabban veszik. Tisztán orvosi szakiskola — nem számítva a sok fogorvosi iskolát — volt 1907/8. 149, összesen 7535 tanárral és 22,787 tanulóval. E szakiskolák összefüggése az egyetemekkel szintén változatos. Van egyetem (John Hopkins és Havard), mely teljesen bevégzett college-tanulmányt követel a fölvételre; van egyetem, mely három évi college-tanulmánnyal is beéri; van, mely két évit, és mely csak egy évit kíván. Egyöntetőség eddig nincsen, mert vannak orvosi szakiskolák, melyek semmiféle e nemű előtanulmányt nem követelnek. «Több mint 50 iskola — az országunkban komolyabban számítható iskoláknak körülbelül kétharmada — abban egyezett meg, hogy 1910. után fölvételi feltételekül megkövetelik a négy évi high school elvégzését, azonfelül tanulmányokat a fizikában, khémiában, biológiában és egy modern nyelvben.» — A tanulmányaikat elvégzett orvosnövendékek mind arra törekcsenek, hogy kórházakban egy évre alkalmazást kaphassanak. Bizony elég gyakran 28—29 éves lesz az illető, míg orvosi praxisát megkezdheti. Ennek megkezdésére is az egyes államokban különböző föltételek vannak: legtöbbnyire valamely orvosi bizottságnál vizsgálatot kell tennie; igen sokszor az egyik államban engedéllyel megkezdett praxist más államban akadálytalanul folytathatja. Az orvosi gyakorlat engedélyezése dolgában eléggé szigoruan határozott New-York állam törvényhozása. A folyamodónak ki kell mutatnia 1. a high school 4 évi tanfolyamának elvégzését, 2. négy évi orvosi szaktanulmányt (minden évben legalább 7 hónapon át), 3. vizsgálati végbizonyítványt kell felmutatnia valamely orvosi egyesület által kifogástalannak elismert orvosi college részéről, vagy bizonyítványt arról, hogy engedélyt kapott a gyakorlatnak külföldön való folytatására; 4. ki kell mutatnia, hogy vizsgálatot tett az állami vizsgálóbizottság előtt. — Végül még néhány statisztikai adat. A tanárok száma egyes intézeteknél feltűnő nagy: tiz intézetnél a tanárok száma több mint 100, (University of Ann Arbor és University of Chicago 162, Havard University 156), számos intézetnél a szám 60—80. E nagy szám sok esetben onnan magyarázható, hogy (magántanárféle) orvosok ingyen oktatnak az egyetemen, csak hogy mondassák: egyetemen tanítok. A 22787 orvosi tanuló közt 2216 volt graduate. (Elég kevés!)

III.

A Carnegie-Foundationt kezelő bizottság eljárásáról jelentéseket bocsájt közzé. Mindenekelőtt meg kellett állapítani, hogy miféle és

melyik intézet tarthat számot a Kongresszus határozata alapján a Foundation adományaira; melyik intézet érte el a tudományosságnak azon fokát, melyet a bizottság megkövetel. Ez pedig hosszas tanulmányozást igényelt. Ez alkalommal a III. Report a felsőbb oktatásról általában szól és ezt a részt fordításban akarom közölni, mert egyes tanügyi mozzanatokat fényesen világít meg:

«Körülbelül egy éve, hogy a Carnegie Foundation tisztviselői azon voltak, hogy a felsőbb tanintézeteknek sorát ez országban és Canadában megállapítsák. Sok időt fordítottak rá, széleskörű levelezést folytattak, hogy ezt a sort teljessé tegyék s hogy valamiképp megállapítsák: e különböző intézeteknek milyen a kormányzatuk, milyen a tudományos színvonaluk . . .

Az Egyesült-Államokban és Canadában több mint 950 az olyan intézet, mely College-nak vagy University-nek hívja magát: köztük vagy 850 az Egyesült-Államokban van.

Ha valaki ez intézeteknek tantervét, jövedelmöket és tudományos munkásságukat vizsgálja, egy pillanatra átlátja, hogy az eseteknek fölötte nagy részében a College vagy University nevével fölvették tekintet nélkül arra, hogy mit jelent e szó; még kevésbé vették figyelembe, milyen a College és University tudományos munkássága közti különbség. Tekintettel a nevelés szervezetének jelen állapotára e földrészen, sürgősen szükséges, hogy a College és University funkciójáról tiszta felfogás biztosíttassék, ami végből az intézeteknek maguknak kell megtenniök a kezdeményezést a kérdés tisztázására. A nagy közönségtől alig lehet feltételezni, hogy erről a dologról világos fogalmi legyenek, azok pedig, kiknek feladatuk, hogy a felsőbb tanintézeteket szervezzék, rendszerint tekintetbe nem vették azon határvonalakat, melyek a High schoolt a College-tól és a College-et a Universitytől elválasztják. Meg vagyok győződve, hogy a Carnegie Foundation for the Advancement of Teaching bizottságának tagjai a nevelésnek jobb szolgálatot nem tehetnek, mint hogy e bonyodalmak tisztázásában segítkeznek. Nem valószínű, hogy az előkészítő (preparatory) college- és university-nevelésben a javulás mindaddig valamiképp meginduljon, míg e felsőbb tanintézetek elkülönítő határvonalai állandóan összezavartatnak. Midőn majd azt a közös megállapodást biztosítottuk, hol végződik a High school foka, hol kezdődik a College-é, mi a választó vonal a College és University közt, — csak akkor fog sikerülni, hogy jelentékenyebb javításokat létesítsünk a preparatory, college és university nevelésben.

E kérdéshez eléggé rokonszenves szellemben kell hozzáférkőznünk, hogy azon eredményeket értékeljük, melyek onnan származnak, hogy a nevelés érdekében a mozgalom az utolsó négy decen-

niumban az Egyesült-Államokban és Canadában oly élénk volt. A tulságos termelés szinte elkerülhetlen része a nemzeti életnek bármelyik efféle ágában. Habár nagyon is igaz, hogy a gyöngge College-ek ilyen megsokasodása azoknak szintáját lejjebb szállította, másrészt az is igaz, hogy e megsokasodás hatalmas vágyat keltett a college-nevelés iránt ott is, hol ez iránt érdeklődés előbb nem volt. Mr Bryce szokott tiszta belátással (az American Common Wealth című művében) figyelmeztetett rá, hogy milyen messzevágó volt e mozgalom hatása, és rámutatott a derék férfiak ama hosszú sorára, kiket kicsiny és rosszul felszerelt College-ek a közéletbe kibocsátottak. De nemcsak az általános pædagogiai mozgalom, hanem más okok is járultak ahhoz, hogy a College-ek annyira megsokasodtak és evvel együtt szintájuk lejjebb szállt. E járulékos okok nem csekély része a felekezeti nagyravágásokban és egymással való versengésekben gyökerezik. Hasonló helyi versengés sok községben ú. n. College-ek fölállításához vezetett, holott e helyeken a valóságos szükségletnek inkább egy jó High school vagy Academy felelt volna meg. Hogy vajjon mennyi személyi, felekezeti és helyi nagyravágás járult ahhoz, hogy két vagy több gyöngge intézetet állítsanak föl oly vidéken, hol *egy* tisztes College-et is csak ügyel-bajjal lehetett fentartani, azt megmondani bajos dolog, de bizonyára valamennyi említett tényező együttesen idézte elő az ismertetett állapotot. Most azonban már jobbára belátják, hogy az, ki két College-et támogat, ahol előbb csak egy volt, legalább is kétes híve a nevelésnek. A legközelebbi negyedévszáz bizonyára meg fogja hozni azt az eredményt, hogy a gyöngébb intézetek elsorvadnak, vagy ami még kívánatosabb, önszántukból oly címet vesznek föl, mely munkásságuknak jobban felel meg.

A felsőbb tanintézetek rendszere ez országban körülbelül hasonló módozatok mellett fejlődött, melyek mellett az országnak vasúti rendszere kiépült. Egy emberöltővel azelőtt az akkoriban még fejletlen Nyugaton (West) kezdtek a vasutak tova terjeszkedni. Édes keveset törődtek akkor még mintaszabályokkal. A vasutak a kereskedelem úttörői voltak, és nekik kellett megteremteniök azt a kereskedelmi forgalmat, melyből később magukat fentartották. Mostanában már elmúltak a vasútépítés úttörő napjai. Átvágások létesülnek, kanyarulatok kiegyenesednek, mindenütt megállapított vasútépítési szabályokhoz alkalmazkodnak a vasútvonalak. A mostan fejlődő vonalakhoz meghatározott száma vicinális és valamennyien mintaméretekhöz kötik magukat.

Sok tekintetben ugyanolyan módon alapítottak College-eket és egyetemeket, melyeknek voltaképen csak nevük volt az. De a neve-

lésnek úttörő korszaka szintén már elmúlt; mai napság hasonlót kell tenni a tanintézetekre vonatkozólag, amit tettek a vasútépítés dolgában: mintaértékeket és — méreteket kell felállítani, világosabb fogalmakat kell megteremteni arról, vajjon az intézetek egyes fokainak mi a funkciójuk.

Azonkívül még a következőket kell megjegyezni: Megengedve, hogy az intézetek elszaporodása minden jó eredmény nélkül nem történt meg, még mindig igaz marad, hogy a nagyhangzású címeknek fölvétele a fejlődésnek szükséges része nem volt. Egy derekas Academy csak olyan jó munkásságot fejthet ki e név alatt, mintha fennhájzó nevet viselne; a nevelésnek becsületes voltát éppen nem növeli, ha egy College, bármilyen régi és ismeretes legyen, arra határozza el magát, hogy gyöngé University-vé változzék át. A Colby-College-nek példája olyan, hogy azt college-bizottságoknak és fakultásoknak, melyek magasabb címre áhitoznak, utánzásra ajánljuk. Ezen intézet valaha Colby-University-re változtatta nevét; de a kormányzók látván, hogy a College tudományos munkássága nem felel meg a University névnek, elég józanok és bátrak voltak, hogy a kevésbé nagyotmondó, de nem kevésbé tisztelt Colby-College címre térjenek vissza. Ily cselekedet ép annyira dicséretes, mint ritka...

Oly tanintézetnek, mely a College rangját igényli, kell, hogy legyen legalább hat tanára, kik teljes idejüket a College-nek vagy University-nek szentelik; legyen neki négy évi tanfolyama, a humanisztikus tárgyakban (liberal arts) és a pozitív tudományokban (sciences); és az intézetbe való fölvételre ne kívánjon kevesebbet, mint négy évi előkészítő tanfolyamot vagy valamely Academyben, illetőleg High-schoolban, vagy ezeknek megfelelő intézetben; ezt előzze meg a proacademy vagy grammar school tanfolyama.

A technikai iskolának, hogy olyannak tekintessék, kell, hogy a fölvételre és a tudományos fokoknak megadására (graduation) olyan követelményei legyenek, melyek a College-ekéinek megfelelőek; kurzusokat kell nyújtania a tiszta és alkalmazott tudományokban, melyek amazokéval egyenlő ranguak.

Hogy valamely intézet a College rangjára szert tehessen, kell, hogy legyenek jövedelmező alapítványai (productiv endowments), 200,000 dollár erejéig.

A mondottakat összefoglalva, New-York állam követeli, hogy

1. A College a High school fölé helyeztessék.
2. Nyujtson tanulmányaiban négy évi tanfolyamot az artsban és sciencesben.
3. Legyen neki elégséges tantestülete, elégséges pénzereje, hogy tanításának minőségéről felelősséget vállalhasson.

Mindenki meg fogja engedni, hogy ezen követelmények minimumát tessék annak, amit bármely intézettől várni lehet, mely magát College-nak címezi és a tanulóknak azt igéri, hogy college-foku tanításban és nevelésben részesíti őket. Ideig-óráig oly tanintézetek is virágoztak és hasznos munkát végeztek, melyeknek tantestülete kisebb volt s melyeknek alapítványai csekélyebbek voltak az itt kiszabott mértéknél; de ilyen esetek ritkák és a körülmények, melyek azokat lehetségesekké tették, csak ideiglenesek; a tanárok részéről pedig az önfeláldozásnak oly fokát tételezik föl, mely sem nem igazságos, sem a jövőt nem biztosítja.

Bármennyire szükséges e rendelkezés a Foundation céljaira nézve, mégis csak a pusztá keretét írja körül annak, mi az amerikai College-et alkotja. Gyarmati történetünk legeslegelején Angliából származott át a College, mely az utóbbi 125 év alatt az amerikai műveltségnek fölötte jellemző kifejezőjévé vált. Az európai egyetem első sorban szakiskola (Professional school), mint amilyen nálunk a jogi iskola, az orvosi iskola, a technologiai intézet. Amerikai College-ünk egészen másnak a kifejezője: széles műveltségnek, melyet éveken át való tanulmányok és játék árán nyerünk, pajtások barátságának és fegyelemnek, szabadságnak és törvénynek: ez azon légkör, mely a tanítók és tanulók egyes csoportját körülveszi. Ez lényegesen demokratikus természetű, és hogyha a theoria, melyre épült, helyes, akkor a College mind a gazdagnak való, mind a szegénynek; ép úgy annak a fiatal embernek, aki majd üzleti életre szánja magát, mint annak, ki szakismereteiből fog élni.

Annak a ténynek ellenére, hogy az amerikai College az amerikai nevelésnek legjellemzőbb alakja, mai nap olyan gyöngeségei vannak, melyeket legjobb barátjai is elismernek. Azonfelül évenként mind nagyobb nyomás éri egyfelől a Public High school-ok, másfelől a szakiskolák (Professional schools) részéről. Az a szolgálat, melyet a jövőben teljesíteni fog, nagy mértékben attól fog függni, hogy fogatkozásait milyen bölcsességgel szünteti meg, s milyen ügyességgel alkalmazkodik a szaktanulmányok követelményeihez.

Általában véve mai nap két vádat emelnek a College ellen: célja határozatlan, és nincsen neki intellektualis gerince; továbbá a szakiskolák szempontjából szemére vetik a kort, melyben a collegeet végzett ember hivatásának praktikus pályáját megkezdheti. Vegyünk például egy szélső esetet: a tanuló, ki 23 éves korában a College végfokát eléri (graduates), és az orvosi szakiskolába lép, ott négy évet tölt el és még azonfelül két évet kórházakban, így 28—29 éves lesz, mielőtt orvosi praxisát megkezdheti és szerencsésnek mondhatja magát, ha 30 éves korában a maga lábán állhat . . .»

IV.

A tanügy iránti érdeklődés Amerikában nagy. Bizonyítja ezt a számos pædagogiai szaklap, (a Bureau of Education több mint 100 szaklapot kap. Report 1907. 477—483. l., de a szaklapoknak száma tényleg *sokkal* nagyobb); bizonyítja a sok pædagogiai mű és röpirat; tanúságot tesz róla az igazán széles mederben folyó gyermektanulmányozás a gyermeknek úgy testi, mint lelki fejlődésére vonatkozólag; nemkülönben a sok pædagogiai társulat és bizottság. Ha hozzávesszük, hogy az amerikai ipari, kereskedelmi, politikai és szellemi mozgalom mind nagyobb igényeket támaszt az iskolák iránt, akkor nincs mit csudálni, ha azt találjuk, hogy az iskolaügy erjedésben, forrongásban van; hiszen ott az iskola közelebb áll az élethez, mint nálunk.

A College, úgyszólván, nemzeti iskolája Amerikának. Célja az volna, hogy általánosabb műveltséget adjon; logikailag helyes, megfontoló ítéllethez szoktasson; embertársakhoz való alkalmazkodást fejlesszen, (a College-ekben sok a tanulók közti associatio, club stb.), s hogy a szabadságérzettel összekötött törvénytiszteletet ápolja. Lesz-e képes e célt elérni és mennyire? Qui vivra, verra. Mindenesetre nehezen megoldandó kérdés, milyen legyen a viszony a College és University, meg a Professional school közt, s milyen valamennyiök és az élet követelményei közt? Milyen legyen szervezetök egymásra való tekintettel? Mellérendeltség avagy alárendeltség állapíttassék-e meg közöttök, avagy talán szerves kapcsolatba lépjenek egymással? Láttuk föntebb, hogy e tekintetben az egyes College-ek, de különösen Universityk közt nagy a változatosság.

Dr. LECHNER LÁSZLÓ.